

עין משפט
גר מצוה

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

מסורת הש"ס

א) כ"ב ע"ב (ב) (לעיל ז' טז);
ב) לעיל ט"ז (ד) ב"ק ס"ד;
ג) לעיל ט"ז (ה) (ב"ב ט"ז);
ד) (ו) מנחות ס"ט (ז) ו"ט;
ה) קרישין מב' (ח) (שם ל"א);
ו) (מנחות ס"ט) (ט) (שם);
ז) (שם ט"ז) (י) (שם);
ח) (ויקרא כ"ה) (יא) (לעיל ט"ז);
ט) (שם);

גליון הש"ס

ג"פ אלא כל ידו ידו
במשך הוא. ע"פ סנהדרין
דף פ"ב ע"ב מ"ב ו"ב
ע"ד: ה"פ ד"ח י"א ו"ב
ידיה סלוה ק"פ. ע"פ
במ"ג ע"פ ע"פ פ"ב

מוסף רש"י

אין אונאה לפרוטות.
בפחות מחצי שוק מטבע
של ספ"ק (ש"ס ו"ה). ע"פ
רש"י ט"ל ט"ל ט"ל ט"ל
ל"ה בל"ה נפשיה. מל"ה
כתיב ויבדל ימנו משמע לן
נמייה כל דהוא יבדל דכתיב
רחמנא. דנעין דומיא דיה
דמשחמת לנפשה (ב"ב ט"ז)
ט"ו. שד"א בה שיחא.
ועמי בקרקע ו' ש"ס מ"ט
(מנחות ט"ז). דלא שד"א
בה אלא משחמא. דהשתא
לילכ שיעור אונאה שמת
וכתיב דבר שבממון לא
כ"ו חזרו. כ"ו דקפ"ל לא
מחיל ויפילו בפחות משמת
ולא שיהא נה דין אונאה
שיחא מקח קיים ויחזיר
אונאה אל"ל כל המקח בטל
ויחזיר (ש"ס) שאין זה כשאר
אונאות דקפ"ל (לעיל ט"ז)
פחות משמת מחיל איש,
דהתם אין כל אדם יכול
למכש דמיים, אל"ל טעם
מזה טעם הוא ולדעתא
דהכי לא עבד (דו"ק ו"ב).
ורעיונה קודם לעומר.
דלא שריבוי טעם דלשחק
ולא דהשרשו בשעת עומר זה
(מנחות ט"ז).

קדשים שחייב באחריותן. אמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה: יש לכן אונאה. דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה ידיה היא ולא מונו איש את אחיו קרינא ביה: ושאינו חייב באחריותן. כגון דלאמר הרי זו: אף המוכר ספר טורה כו'. מפרש טעמא בגמרא (ש"ס) כדרייתא: דכ"ג דבר הנקנה מיד ליד. והוסיף עליו כגון מונו: שהוקשו לקרקעות. [דכתיב] והתמלחם אחים וגו' (ויקרא כ"ה) הוקשו לאחיה: מכאן אמרו. מל"ה אמועט שטרות אל"ל משום דאין גופן קניו ומכור: המוכר שטרותיו לכסף. לזר בהם אבנת סממנין נמל"ה ממכרן של אלו לזכך פשמיש גופן הוא: יש לכן אונאה. גופן קניו ומכור: פשיטא. מאי שנא מכל מטלטלי דעלמא: לפרוטות. סתם מוכר שטרות לכסף אין שם המקח של אישך ביחד אל"ל של פרוטות: ידו משם הוא. דקדייקת לעיל מיד עמינק מטלטלי דוקא הנקחין מיד אל יד: הכא נמי מרשות. עמינק קאלמר ואפי' קרקעות נמי במשמת: אין לי. שיתחייב כפל: אל"ל. בזמן שלקחה בידו: גנו חסירו [קרישין] מנין. שמתחייב שם ונעל בפניה לגנבה מנין שקנתה לו חסירו וממחייב כפל: ס"ל ונפ"מ מ"מ. מל"ה כתיב ויבדל ימנו: ושאיני הסס. ויקח את כל ארצו: יש להם אונאה. אם מכרין כעלמא: ונעל בפניה ואין אונאה לקרקעות ובשלא השרישו קאי: שדאי. ורעמי בה שם קאין: חזרו. דמקח טענת הוא דהא כהניא פ"י בחזקת כן ואינו כן וכיון שהמקח טענת הוא אפי' בטל לכו אנב ארעא חזר דנהי דאימעיט קרקעות מדין אונאה מדין מקח טענת לא אימעיט שהי אין זה מכר דלדעתא דהכי לא זקן: כדכתיב לה. כמה שצ"ן לקרקע דמדי דלדומדנא דשכיח דטעו הוי כדין אונאה: נשבעין עליסן. אם הויה במקל"ה כגון טענת פסקת עמי לזרוע ו' שמסרתי חמם וזרעת חמם והוא אומר ורעמי חמם וממאה: עומר מתיין קס"ד אגידולין דידהו קמינעיה ליה ולהכי קמהדר אי דאשרוש קודם לעומר: טענה. דעומר ממיר את גידולין במסכת מנחות (דף ע"א). והתם מפרש טעמא: ואי דלא אשרוש. נשעת הבאל עומר: טענה. דאין עומר מתיין: דחלדינו. מן המדש והוי לריבין שימירס עומר לאכילה: וורעינהו קודם לעומר. ומתן ליה עומר עליהו כדל"ה אשרוש: מהו

יצאו שטרות. מדמעט לכו מאונאה משמע דהל המכר מדאורייתא בשטרות ואל"ת פרק מי שמת (ב"ב דף קמ"ז) אמרין מחנת שכיב מרע מדרבנן ופרין והאלמר רב נחמן המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו ממול ואפי' יורש מוחל ומודה רב נחמן שאס נתנו במחנת שכיב מרע שאינו יכול למחול אי אמרת בשלמא מחנת שכיב מרע דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול כו' והשתא והלא מכר שטר חוב דאורייתא ואפי' הכי יכול למחול ומפרש ר"י דה"פ אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו מוהעברתם א"כ עשאו הכתוב יורש וא"כ אמאי יורש מוחל מאי אולמיה דהאי יורש מהאי אי נמי אפי' הוי מכר שטר חוב דרבנן משכחת ביה אונאה מדאורייתא כגון שהלוה על פה ונתן לו יותר מדאי כדי לעשות שטר שיעבוד או הלוה בשטר ונתן לו הלוה יותר מדאי שיחזיר לו השטר ויהיה מלוה על פה ולרבינו חיים נראה דקנה מן המורה אם יש ללוה קרקעות שמוכר לו שיעבוד שיש לו בקרקעות ובמרוכזה (ב"ב דף קכ"ז) כדכתיב באריות:

קדשים שהוא חייב באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה (ב"ב רבי יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להם אונאה אמרו לו אלא אמרו אלא את אלו: גמ' מנהני מילי דתנו רבנן יוכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מטלטלים יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות דכתיב וכי תמכרו ממכר שנופו מכור וגופו קניו יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קניו ואינן עומדין אלא לראיה שבהם מכאן אמרו המוכר שטרותיו לבשם יש להם אונאה פשיטא אפוקי מדבר כהנא דאמר ר' און אונאה לפרוטות קמ"ל יש אונאה לפרוטות הקדשות אמר קרא י אחיו אחיו ולא הקדש מתקף לה רבה בר ממל כל היבא דכתיב ידו ממש הוא אלא מעתה דכתיב י יקח את כל ארצו מידו הכי נמי דכל ארעא בידיה הוה נקיט לה אלא מרשותו הכא נמי מרשותו וכל היבא דכתיב ידו לאו ידו ממש הוא והתניא י אם המצא תמצא בידו אין לי אלא ידו גנו חסירו וקרפיו מנין ת"ל אם המצא תמצא מ"מ טעמא דכתב רחמנא לא המצא תמצא הוא לאו הכי הוה אמינא כל היבא דכתב ידו ידו ממש הוא ותו תניא י ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיה מנין ת"ל ונתן מ"מ טעמא דכתב רחמנא ונתן הוא לאו הכי הו"א כל היבא דכתב ידו ידו ממש דליבא למימר הכי אלא מרשותו בעי רבי ירמא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה ממכר אמר רחמנא אבל לא שכירות או דלמא לא שונא אמר ליה אבי מי כתיב ממכר לעולם ממכר לתמא כתיב י והאי נמי ביומיה מכירה היא י בעי רבי הטיין וזרעין בקרקע מהו יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשריין בכדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא במלניהו על גב ארעא היכי דמי אילימא דאמר איהו שדאי בה שיחא ואתו סהדי ואמרי דלא שדאי בה אלא חמושה והואמר רבא כ"ל דבר שבממדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכרי אונאה חזר אלא דאמר איהו שדאי בה כדאבעי לה ואיגלאי מילתא דלא שדאי בה כדאבעי לה יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשרי בכדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא במלניהו או דלמא במלניהו דמיין ונשבעין עליהו ואין נשבעין עליהו דמיין ונשבעין עליהו או דלמא במלניהו אנב ארעא ואין נשבעין עליהו אשרוש תנינא דתנן י אם השרישו קודם לעומר ואתא ליה עומר וחלף יעלויהו ולא אשרוש קודם לעומר כדכתיב ליה עומר ואתא ליה עומר ולא נשבעין עליהו ואל מן הקרקע:

קנו א מ"י ט"ב מהל' מכירה ה' ח וס"ג הלכה י' סנה לזין קק ט"שי"ע ח"ת ט"י ר"ב ט"ק ט"ו:
קנו ב מ"י שם ט"ג הלכה ח סנה שם ט"שי"ע ח"ת ט"י ר"ב ט"ק ט"ו:
קנה ג מ"י שם ט"ג הלכה ח סנה שם ט"שי"ע ח"ת ט"י ר"ב ט"ק ט"ו:
קנה ד מ"י שם ט"ג הלכה ח סנה שם ט"שי"ע ח"ת ט"י ר"ב ט"ק ט"ו:
קנה ה מ"י שם ט"ג הלכה ח סנה שם ט"שי"ע ח"ת ט"י ר"ב ט"ק ט"ו:
קנה ו מ"י ש"ו מ"ל מתיין ומספיק הלכה ח וי"ו מלגלגת מלכות פסוקת ה' ד סנה לזין קקת קתת קתת ט"שי"ע י"ד ט"י ר"ב ט"ק ט"ו:
קנה ז מ"י ט"י מהל' מלכות פסוקת הלכה ח וי"ו מלגלגת וכלית וכלית ט"שי"ע שם ט"ק ט"ו:
תורה אור השלם
1 ובי תסבור שטרך לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תנו איש את אחיו: יקרא בה די
2 כי חשבון עיר סירן מלך האמרי הוא והוא נלחם בעמך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנן. במדבר כא כו
3 אם תמצא תמצא בידו הנגבה משור עד חזור עד שה חיים ששים ועלם: שמות כב ג
4 כי יקח איש אשה ובעלה והיא אם לא המצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן קידה ושלקחה במיתה: דברים כ א

זה כמו שאמר הוי שזה אונאה מן החטין ולא מן הקרקע: